

ทุนทางสังคม การเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคม และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่ เผ่าไทย สีนอำพล^{a,b*} และนฤภัค จันทิมา^b

Social Capital, Participation to Social Space, and Alcohol Drinking of Female University Students in Chiang Mai Province

Phaothai Sin-ampol^{a,b*} and Naruepak Jantima^b

^aภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

^bโครงการวิจัย “พื้นที่และเวลา” ในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

^aDepartment of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

^bResearch Project: Time and Space for Accessibility to Alcoholic Beverages of Female Students in a University of Chiang Mai Province, Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

*Corresponding author. E-Mail address: phaothai.s1@gmail.com

Received: 7 August 2017; Accepted: 26 December 2017

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนสถานภาพเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ในชีวิต เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางในการเข้าสังคมตามค่านิยมของวัยรุ่น งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ของนักศึกษาหญิงกับทุนทางสังคมประเภทต่างๆ รวมไปถึงวิเคราะห์การสร้งและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ จากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี จำนวน 400 คน จำแนกกลุ่มสาขาวิชาและชั้นปีต่างๆ ประกอบการสัมภาษณ์ตัวแทนเจ้าหน้าที่และนักศึกษาที่เกี่ยวข้องในระดับมหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชา ผลการศึกษา พบว่า เพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นทุนทางสังคมแบบมีพันธะที่มีอิทธิพลต่อการสร้งและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาหญิง โดยมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางมากที่สุด โดยเฉพาะนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป อย่างไรก็ตาม พื้นที่ทางสังคมนี้ไม่ได้ก่อกำเนิดขึ้นมาเองตั้งแต่แรก แต่มีรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชาเป็นตัวแปรต้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมนักศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่มีและไม่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในลักษณะของการเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมด้วยความสมัครใจ นอกจากนี้ พฤติกรรมดังกล่าวยังเป็นเสมือนภาพแทนของความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ภายใต้การเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคมอีกด้วย การวิจัยครั้งต่อไปควรทำความเข้าใจผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในบริบทของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาแก่หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม พื้นที่ทางสังคม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

Abstract

Becoming a university student is a turning point in facing with new life experiences, including using alcoholic beverage as a medium in sociability due to teenagers' values. This research, therefore, aims to study the relationship between female students and social capitals, as well as analyze the construction and participation of social space to sustain university life by using alcoholic beverages. This research is conducted by both quantitative and qualitative methods through questionnaire from 400 undergraduate female students, classified by field and year of study. Representatives from officers and student clubs in university, faculty and department levels were also interviewed. Results indicated that friends in the faculty and department are the most influential bonding social capital for female students to construct and participate in social space by using alcoholic beverage as a medium, particularly female students in their second year and higher. However, this social space is not established by itself from the beginning, but seniors and younger students in the faculty and department are the independent variable to build up the interaction through various student activities, both alcoholic-oriented and non-alcoholic-oriented activities. At the same time, the participation to social space is also intentional. This behavior, in addition, is as a representation of modern femininity under the transition of social time.

Keywords: Social Capital, Social Space, Alcohol Drinking

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพจากนักเรียนเป็นนักศึกษา คือ จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ในชีวิต ทั้งด้านการเรียนในระดับที่สูงขึ้น การพึ่งพาตัวเองมากขึ้น และการเข้าสู่พื้นที่ทางสังคมกับเพื่อนใหม่และรุ่นพี่ที่เป็นอิสระมากขึ้น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นอีกหนึ่งประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการสร้างการเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่ทางสังคมเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย สนุกสนาน เป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้ ในการสร้างและการเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องพึ่งพาการเข้าถึงพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งหมายถึงสถานบันเทิงที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงพื้นที่อื่นๆ ที่จัดเตรียมขึ้นเพื่อการสังสรรค์ ดังนั้น พื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางกายภาพในมิติของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงมีความสัมพันธ์กัน รวมถึงเวลาที่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เช่นกัน

จากการศึกษานักศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า นักศึกษาหญิงเป็นโรคติดสุราถึงร้อยละ 13 ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งในประเทศ (Beck et al., 2008) สำหรับประเทศไทย พบว่า เยาวชนอายุ 15-24 ปี เริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉลี่ยที่อายุ 16.7 ปี โดยสาเหตุในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกเกิดจากการเข้าสังคมหรือการสังสรรค์ถึงร้อยละ 41.9 รองลงมา คือ ทำตามเพื่อนหรือเพื่อนชวนดื่ม และอยากทดลองดื่ม ซึ่งเยาวชนมักจะดื่มนานๆ ครั้ง คือ 1-3 ครั้งต่อเดือน (National Statistical Office, 2015) และจากการศึกษาของ Thamrangsee (2013) พบว่า ผู้หญิงอายุ 19-24 ปี 1 ใน 5 ของประเทศ เป็นนักดื่มประจำที่ดื่มอย่างน้อย 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ และจำนวนนักดื่มประจำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น การใช้ชีวิตของการเป็นนักศึกษาในร่วมมหาวิทยาลัยค่อนข้างมีอิสระมากขึ้น ซึ่งทำให้นักศึกษาสามารถเป็นได้ทั้งผู้ถูกชักนำหรือเป็นผู้ชักนำผู้อื่นให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่แล้วนั้น ยังเป็นการกระตุ้นการเข้าถึงพื้นที่และเวลาของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพราะจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอันดับต้นๆ ของประเทศ มีสถานบันเทิงในยามค่ำคืนเป็นจำนวนมากเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อีกทั้งมหาวิทยาลัยบางแห่งก็อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ซึ่งเป็นศูนย์รวมของแหล่งท่องเที่ยว และสถานบันเทิงมากมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนมากเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาและเยาวชน เช่น สถิติการเริ่มดื่มสุราของเด็กและเยาวชน (Ratisukphimol and Sianpanich, 2014) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น (Furlong, 2013; Seaman and Ikegwuonu, 2010) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษา (Rewkan, Rakphuen and Kuna, 2008) สาเหตุและแรงจูงใจในการดื่มสุราของนักศึกษา (Boonnak and Intasaro, 2009) และงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจุดกระจายตัวกับพฤติกรรม (Thaikla, 2007; Thaikla, 2015; Pholphantham, 2015) แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ความชุก พฤติกรรม สาเหตุ อันตราย และการป้องกัน บำบัดรักษาการดื่มและเสพติดสุราของสตรี (Srikosai, 2009) อัตลักษณ์ความเป็นหญิงกับการบริโภคเครื่องดื่ม (Gefou-Madianou, 1992; Papagaroufali, 1992) แต่ยังไม่พบงานวิจัยใดที่เน้นศึกษาความสัมพันธ์ของบริบททางสังคมกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาเพศหญิงอย่างจริงจัง ทั้งๆ ที่เพศหญิงมีความเปราะบางในการถูกคุกคามมากกว่าเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นการถูกสวนลาม การถูกล่วงละเมิดทางเพศ หรืออาชญากรรม เป็นต้น ประกอบกับในปัจจุบันวัยนักศึกษากลายเป็นนักดื่มหน้าใหม่และนักดื่มประจำมากขึ้น

จากมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบกับช่องว่างในการศึกษาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการสะสมทุนทางสังคมที่นำไปสู่การสร้างและการเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมด้วยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของนักศึกษาหญิงประกอบกับทุนทางสังคม ทั้งก่อนและในมหาวิทยาลัย ร่วมกับการสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมในมหาวิทยาลัย และพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาหญิงจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่กับการสะสมทุนทางสังคมประเภทต่าง ๆ
2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างความสัมพันธ์ที่ทางสังคมในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยด้วยเครื่องมือแอลกอฮอล์จากทัศนคติและการสะสมทุนทางสังคมของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่

แนวคิดและทบทวนวรรณกรรม

ทุนทางสังคม ถือเป็นทุนประเภทหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยแนวคิดทุนทางสังคมของ Field (2003) กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคม (Social Networks) เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานของการสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม (Social Cohesion) ระหว่างผู้คน Field (2003) ได้ทบทวนวรรณกรรมและชี้ให้เห็นว่า นักวิชาการในอดีต ได้แก่ Pierre Bourdieu, James Coleman และ Robert Putnam ได้อธิบายแนวคิดทุนทางสังคมแตกต่างกันไป โดย Bourdieu (1986) กล่าวว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นแหล่งรวมความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มและเครือข่ายสังคม มีคุณลักษณะเป็นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ที่จะแปรตามสถานภาพทางสังคม (Social Position) ซึ่งถูกสร้างโดยความใกล้ชิดของคนในสังคม อำนาจทางสังคม และความไม่เท่าเทียมในสังคม นำไปสู่การคงอยู่ของเครือข่ายความสัมพันธ์ ทุนทางสังคมจะมีมูลค่าเมื่อได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ โดยทุนทางสังคมจำเป็นต้องใช้เวลาและกำลังในการสร้างและรักษาให้คงอยู่ ซึ่งบทบาทของเครือข่ายทุนทางสังคมมีประโยชน์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือหรือสะพานที่เชื่อมไปยังรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ไรท์ดีกรรมสิทธิ์ในทุนทางสังคมไม่สามารถถ่ายโอนและหยิบยืมกันได้ แต่จะทวีคูณขึ้นเมื่อใช้ประโยชน์จากทุนนี้มากขึ้น ดังนั้น ปริมาณทุนทางสังคมของปัจเจกบุคคลจึงขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายในการติดต่อสัมพันธ์ที่สามารถระดมมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงการผนวกความรู้ความเข้าใจและการยอมรับ (Cognition and Recognition) ซึ่งเป็นคุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์ และสามารถเปลี่ยนรูปไปเป็นทุนทางสัญลักษณ์ได้

ในขณะที่ Coleman (1988) อธิบายทุนทางสังคมไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกับ Bourdieu โดยเฉพาะอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมที่มีผลต่อการสะสมทุนทางสังคม เนื่องจากทุนทางสังคมไม่ได้เป็นเรื่องของบุคคลเพียงคนเดียว แต่เป็นเรื่องของความแตกต่างของกลุ่มบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม และการส่งเสริมการกระทำของบุคคลหรือตัวแทนองค์กรในโครงสร้างสังคม มีลักษณะคล้ายกับทุนทางกายภาพและทุนทางมนุษย์ แต่ไม่สามารถทดแทนกิจกรรมบางอย่างได้อย่างสมบูรณ์ ทุนทางสังคมในโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่ความสัมพันธ์ของคนในองค์กรสามารถทำให้เกิดทุนทางสังคมได้ โครงสร้างทางสังคมส่งเสริมให้เกิดทุนทางสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมส่งเสริมรูปแบบของสังคม โดยตัวบุคคลมุ่งหวังการสร้างความสัมพันธ์และเพื่อผลประโยชน์บางประการ โดยแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านผลกระทบของทุนทางสังคมในครอบครัวและชุมชนในการช่วยสร้างทุนทางสังคม มาตรการหนึ่งของทุนทางมนุษย์ปรากฏขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อตอบสนองอุปทานของทุนทางสังคม ดังนั้น แนวคิดทุนทางสังคมนี้จึงจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ภาระผูกพันและความคาดหวัง (Obligations and Expectations) ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจสภาพแวดล้อมทางสังคม 2) ความสามารถในการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร (Information-Flow Capability) ในโครงสร้างสังคม และ 3) บรรทัดฐานของสังคมร่วมกับการลงโทษ (Norms Accompanied by Sanctions) ซึ่งทรัพย์สินส่วนใหญ่ของทุนทางสังคมที่ใช้ร่วมกันมีความแตกต่างจากทุนรูปแบบอื่น และบุคคลที่สร้างทุนทางสังคมมักเป็นเพียงส่วนเล็กๆ ของผลประโยชน์เท่านั้น

ในทางตรงข้าม Putnam (2000) มองว่า ทุนทางสังคมเป็นการจัดระเบียบทางสังคมอันเกิดจากความสัมพันธ์แนวนราบ (Horizontal Ties) ระหว่างกลุ่มคนที่มีฐานะทางสังคมใกล้เคียงกัน เช่น ความสนิทสนม (Acquaintanceship) และความเป็นสมาชิกร่วม (Shared Membership) ในความร่วมมือแบบทุติยภูมิที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลมากกว่าที่จะเป็นความสัมพันธ์แนวตั้ง (Vertical Ties) ทุนทางสังคมในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของสังคมได้ด้วยการกระทำที่ส่งเสริมการผสานทางสังคม

(Coordinated Actions) เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ระหว่างปัจเจกบุคคล โดยทุนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ มีการสร้างเสริมบรรทัดฐาน การสร้างผลประโยชน์แบบต่างตอบแทนการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความกลมเกลียว (Solidarity) เพื่อบรรลุประโยชน์ของคนในสังคม โดย Putnam ได้จำแนกทุนทางสังคมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ทุนทางสังคมแบบมีพันธะ (Bonding Social Capital) เป็นสิ่งที่ช่วยรวบรวมกลุ่มคนที่มีลักษณะเหมือนกัน เข้าด้วยกัน และรักษาความเป็นปึกแผ่นภายในกลุ่มสังคม

2. ทุนทางสังคมแบบข้ามพันธะ (Bridging Social Capital) เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกรสร้างขึ้นระหว่างคนที่ไม่ได้ อยู่ในเครือข่ายสังคมเดียวกัน และมีความแตกต่างกัน แต่อาจจะยังมีความคุ้นเคยกันอยู่บ้าง

แต่ทั้งนี้ ทุนทางสังคมของเหล่านักคิดข้างต้นยังขาดมุมมองย้อนหลังไปในอดีต และยังขาดการจำแนกรูปแบบทุนทางสังคมอย่างชัดเจน ดังนั้น Woolcock (2001) จึงได้นิยามทุนทางสังคมไว้ว่า ทุนทางสังคมโดยพื้นฐานแล้ว คือ ครอบครัว เพื่อน และคนรู้จักอื่น ๆ ในองค์กรถือเป็นสินทรัพย์สำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกใช้ได้ในช่วงวิกฤต ช่วงเวลาความสุข และ/หรือเพื่อผลประโยชน์บางประการ โดยชุมชนเหล่านี้อุดมไปด้วยเครือข่ายทางสังคมและประชาสังคม ซึ่งอยู่ในสถานะที่แข็งแกร่งขึ้นเพื่อเผชิญกับความยากจนและความเปราะบาง แก้ปัญหาข้อพิพาท และ/หรือใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ ในทางตรงกันข้าม การขาดความผูกพันทางสังคมอาจส่งผลกระทบต่อความเท่าเทียมในสังคม ทุนทางสังคมเป็นปรากฏการณ์จุลภาคระดับชุมชน และเป็นปรากฏการณ์มหภาคระดับองค์กร ซึ่งหมายถึงบรรทัดฐาน และเครือข่ายที่ส่งเสริมการดำเนินการร่วมกัน และความไว้วางใจเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและเป็นเสมือนตัวชีวิตเพื่อการลงทุนในเครือข่าย และสถาบันทางสังคมที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงทุนทางสังคมแบบเชื่อมโยง (Linking Social Capital) เพิ่มเติมขึ้นมาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ในระดับสังคมภายนอกที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ความคิด และข้อมูลจากองค์กรในระยะยาว และเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวตั้ง องค์กรใดที่รูปแบบทุนทางสังคมดังกล่าวมีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ ทุนทางสังคมเกิดจากบรรทัดฐาน

และเครือข่ายสังคมที่ทำให้กลุ่มบุคคลรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจใน 4 มุมมอง คือ แง่มุมชุมชน (Communitarian View) แง่มุมเครือข่าย (The Networks View) แง่มุมสถาบัน (The Institutional View) และแง่มุมการทำงานร่วมกัน (The Synergy View)

มนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่รอดได้อย่างลำพัง มนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การสร้างความอยู่รอดของสังคมมนุษย์เป็นไปตามบริบทของพื้นที่และเวลา ประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ เป็นตัวกำกับ ในมิติเชิงพื้นที่ Soja (1996) พื้นที่ (Space) ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะรูปธรรมทางกายภาพ และลักษณะนามธรรมที่มาจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถแยกขาดออกจากพื้นที่ได้ ภายใต้ทฤษฎีศูนย์กลาง-ชายขอบในมิติทางด้านสังคม พื้นที่สังคมส่วนกลางมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการแพร่กระจายความคิด ค่านิยม และทัศนคติของผู้คนไปยังสังคมส่วนกลางและสังคมชายขอบ เมื่อมนุษย์ต้องการเข้าถึงพื้นที่สังคมส่วนกลางจึงต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเชิงทฤษฎี (การร่วมสมาคม) และปฏิบัติ (การมีส่วนร่วมผ่านสื่อ) ภายในกลุ่มสังคมของตนเอง และสังคมส่วนกลางจะต้องให้การยอมรับต่อสังคมชายขอบเสียก่อน (Nicolas, 2013; Reckwitz, 2002; Zastrow and Kirst-Ashman, 2010) แต่ทั้งนี้ ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สังคมส่วนกลางกลับไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากการกระจายเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งขึ้นอยู่กับตำแหน่งในสังคมเป็นตัวสะท้อนคุณค่าความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งผู้ที่มีทุนทางการเงินและวัฒนธรรมมากมักจะมีทุนทางสังคมมากตามไปด้วย (Field, 2003) นอกจากนี้ การสร้างภาพความแตกต่างระหว่างตัวเราเองกับคน/กลุ่มสังคมอื่น ๆ (Us and Them) ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม หรือแบ่งชนชั้นในสังคม จึงจำเป็นต้องสร้างความยืดหยุ่นทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียม (Bottero, 2005)

การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นตัวสะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภายนอกกับพฤติกรรมภายใน แต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามการตีความและประเมินค่า ซึ่งเป็นกลไกทางจิตวิทยา และระบบสังคมที่สร้างบรรทัดฐาน จารีต ค่านิยมต่าง ๆ สัมพันธ์กับกลไกทางจิตวิทยาในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า นอกจากนี้ Santasombat

(2013) กล่าวเพิ่มเติมว่า มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทในสังคม (Role) ของตนเอง บทบาทดังกล่าวเกิดขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนประโยชน์แบบต่างตอบแทนกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมอย่างมีพลวัต ทั้งในลักษณะที่เป็นความต้องการพื้นฐานและความต้องการเชิงสัญลักษณ์ บนพื้นฐานขององค์ความรู้และประสบการณ์ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในขณะเดียวกันมนุษย์จะสร้างทางเลือกในการตอบสนองต่อความต้องการตามความพึงพอใจ (Satisficing Behavior) ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างของพฤติกรรมในแต่ละบุคคล

วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากการพึ่งพาครอบครัวไปสู่การพึ่งพาตนเอง และสังคมภายนอก โดยเฉพาะเพื่อนและคนรัก ภูมิหลังครอบครัวส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างยิ่ง การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนจึงอาจมีประโยชน์ในการเติมเต็มความต้องการทางจิตวิทยา การสร้างอัตลักษณ์ และผลกระทบต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพ โดยความสัมพันธ์รูปแบบเพื่อนช่วยสร้างเครือข่ายและความสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความซื่อสัตย์ความเข้าใจ ความมั่นใจ และการมองโลกในแง่ดี (Furlong, 2013; American Psychological Association, 2002) และการได้เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนถือเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตวัยรุ่น (American Psychological Association, 2002) แต่ด้วยการแบ่งชนชั้นในกลุ่มเยาวชน ก็ยังมีวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยต้องพบเจอกับการถูกกีดกัน (Exclusion) จากพื้นที่ทางสังคมด้วยความแปลกแยกต่าง ๆ

วัฒนธรรมการดื่มในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่พฤติกรรมการดื่มของวัยรุ่น “การดื่มแล้วต้องเมา” คือบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉพาะเมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อน ซึ่งการตัดสินใจร่วมดื่มเกิดจากความปรารถนาส่วนบุคคลเป็นหลัก โดยมีกลุ่มเพื่อนเป็นส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจ อีกทั้งวัฒนธรรมการดื่มได้หยั่งรากลึกในวัยรุ่นมหาวิทยาลัยและยากที่จะสรรหาวัฒนธรรมการผูกมิตรอย่างอื่นมาทดแทน (Seaman and Ikegwonu, 2010) ประกอบกับการศึกษาของ Rewkan, Rakphuen and Kuna (2008) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา คือ วัฒนธรรมตามงานเทศกาลและงานเลี้ยงต่าง ๆ ซึ่งเป็นการดื่มเพื่อเข้าสังคมและสร้างความสัมพันธ์

กับเพื่อน ส่วนปัจจัยด้านครอบครัวนั้น พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมเลียนแบบจากผู้ปกครองที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ดังนั้น การทำความเข้าใจการเข้าถึงพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงต้องวิเคราะห์การเข้าถึงทุนทางสังคมทั้ง 3 ประเภท ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมแบบมีพันธะ ทุนทางสังคมแบบข้ามพันธะ และ ทุนทางสังคมแบบเชื่อมโยง จากเครือข่ายความสัมพันธ์อันหลากหลายของแต่ละคน โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมหาวิทยาลัยของนักศึกษาและการดำเนินชีวิตประจำวัน อันจะนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อแสดงนัยยะบางประการต่อกลุ่มสังคมของตนเองและผู้อื่นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทางสังคมศาสตร์ โดยรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพจากนักศึกษาโดยตรง ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัย ในช่วงระหว่างเดือนเมษายน - ตุลาคม พ.ศ. 2560 ประกอบกับการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของความเป็นเมืองเชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาหญิงที่ยอมรับว่าดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ รวมทั้งสิ้น 400 คน จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามกลุ่มสาขาวิชาและชั้นปี ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนกองพัฒนาคุณภาพนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน และสัมภาษณ์ฝ่ายพัฒนาคุณภาพนักศึกษาและตัวแทนสโมสรนักศึกษาระดับคณะอย่างน้อย 40 คน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์การสร้างพื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย อันจะนำไปสู่แนวทางป้องกันและแก้ไขต่อไป

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ 3 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสอบถามการเข้าถึงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้เครือข่ายทางสังคมในรั้วมหาวิทยาลัย สำหรับนักศึกษาหญิงกลุ่มตัวอย่าง 2) แบบนำสัมภาษณ์ตัวแทนกองพัฒนาคุณภาพนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และ 3) แบบนำสัมภาษณ์ตัวแทนฝ่ายพัฒนาคุณภาพนักศึกษาและตัวแทนสโมสรนักศึกษาระดับคณะ ในส่วนของขั้นตอนการดำเนินงานและการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้รับอนุมัติการดำเนินโครงการวิจัยจากคณะกรรมการ

พิทักษ์สิทธิ์สวัสดิภาพและป้องกันภัยอันตรายในการวิจัยกับมนุษย์ จากนั้นทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมในมหาวิทยาลัย และกิจกรรมที่ทำร่วมกันของนักศึกษาหญิงและกลุ่มสังคมต่าง ๆ และข้อมูลพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากนั้นจึงนำเอาข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกความแตกต่างของสถานะนักศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัย รวมถึงศึกษาเครือข่ายการชักนำเข้าสู่พื้นที่ทางสังคมที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลาง แล้วนำผลลัพธ์จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ยและร้อยละ แล้วนำไปจัดกลุ่มตามระดับคะแนน รวมไปถึงการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย และวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบสามเส้าร่วมกับข้อมูลการสัมภาษณ์ตัวแทนกองพัฒนาคณาภพนักศึกษา โดยมุ่งเน้นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการระดับมหาวิทยาลัย ประวัติการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และแนวนโยบายของมหาวิทยาลัยต่อการจัดกิจกรรมและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (พ.ศ.2555-2559) ประกอบกับข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตัวแทนฝ่ายพัฒนาคณาภพนักศึกษาและสโมสรนักศึกษา ระดับคณะในประเด็นเดียวกัน เพื่อตรวจสอบทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงความสัมพันธ์ของนักศึกษาหญิงกับทุนทางสังคมประเภทต่าง ๆ รวมถึงวิเคราะห์การสร้าง และเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ผลการศึกษา

1. การสะสมทุนทางสังคมของนักศึกษาหญิงในช่วงเวลาต่าง ๆ

ทุนทางสังคมสามารถจำแนกกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ตามช่วงเวลาที่ได้ทำความรู้จัก ทั้งก่อนและหลังเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย (เพื่อนในคณะและสาขาวิชา เพื่อนโรงเรียนเดิมสมัยประถมและมัธยมศึกษา รุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชา คนรัก และคนรู้จักอื่น ๆ ระหว่างศึกษาในมหาวิทยาลัย) ในภาพรวมพบว่า นักศึกษาหญิงมีการสะสมทุนทางสังคมร่วมกับเพื่อนในคณะและสาขาวิชา และเพื่อนโรงเรียนเดิมสมัยประถมและมัธยมศึกษามากที่สุด โดยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเป็นหมู่พวกกับเพื่อนในคณะและสาขาวิชามากขึ้นเมื่อเติบโตขึ้นไปยังชั้นปีที่ 2

หรือสูงกว่า ดังจะเห็นได้จากความสนิทสนม การทำกิจกรรมร่วมกัน และความไว้นือเชื่อใจดังต่อไปนี้

1) ความสนิทสนม คือ ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันระหว่างนักศึกษาในกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ได้จากการจัดอันดับกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตนักศึกษาหญิงกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด 3 อันดับแรก โดยนักศึกษาหญิงส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 95.85 ให้เพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นกลุ่มบุคคลที่สนิทสนมด้วยมากที่สุด โดยให้เหตุผลประกอบว่า ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งด้านการเรียนและทำกิจกรรม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความจริงใจต่อกัน และมีวิธีการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกัน เมื่อวิเคราะห์ระดับการให้ความสนิทสนมกับพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย พบว่า ความสนิทสนมมีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 กับการเข้าร่วมกิจกรรมรับน้องประชุมเชียร์ (.201) และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับน้อง (.169) ระดับความสนิทสนมลำดับต่อมา คือ เพื่อนโรงเรียนเดิมสมัยประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา (ร้อยละ 83.79) โดยนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1 จะให้ความสำคัญกับเพื่อนกลุ่มนี้มากกว่าชั้นปีอื่น ๆ และมักจะรู้จักกันมานานกว่า 2 ปี ส่วนรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชานั้นมีความสำคัญรองลงไปสำหรับนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1 นอกจากนี้ นักศึกษาหญิงร้อยละ 71.11 มีคนรู้จักอื่น ๆ ระหว่างศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยส่วนใหญ่รู้จักจากงานสังสรรค์และเที่ยวกลางคืน จึงจัดว่าเป็นคนรู้จักเฉย ๆ หรือมีความคุ้นเคยด้วยแต่ไม่ถึงขั้นสนิทสนม และนักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 44.11 มีคนรักหรือแฟน แต่ไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาหญิงเท่าไรนัก

2) การทำกิจกรรมร่วมกัน คือ การใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือจากกิจวัตรประจำวันของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์ พบว่า นอกเหนือจากตัวนักศึกษาหญิงเองที่เป็นผู้ริเริ่มการทำกิจกรรมร่วมกันกับผู้อื่นแล้ว เพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นผู้ชักนำหลักให้ทำกิจกรรมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยแทบทุกกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมของมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 50.51 สำหรับนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป และร้อยละ 38.34 สำหรับนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1) รวมไปถึงการรับประทานอาหารร่วมกัน การพักผ่อนและนันทนาการ และการออกกำลังกาย ซึ่งเป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือจากกิจวัตรประจำวัน ซึ่ง

ก่อให้เกิดความสนิมสนมกันมากขึ้น ประกอบไปด้วย การสังสรรค์และเที่ยวกลางคืน (ร้อยละ 38.90 สำหรับ นักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป และร้อยละ 24.35 สำหรับ นักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1) การท่องเที่ยว และการพักผ่อนร่วมกัน ซึ่งเพื่อนในคณะและสาขาวิชามีบทบาทในการ ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และมีบทบาทเข้มข้นขึ้นใน เกือบทุก ๆ กิจกรรมนักศึกษาตามลำดับชั้นปี ส่วนเพื่อน โรงเรียนเดิมสมัยประถมศึกษหรือมัธยมศึกษา มักจะมี ส่วนชักนำให้ทำกิจกรรมนันทนาการเป็นส่วนใหญ่ แต่ บทบาทของเพื่อนกลุ่มนี้จะลดความสำคัญลงเมื่อนักศึกษา หญิงชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป ในส่วนของรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะ และสาขาวิชานั้น นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ที่มีรุ่นพี่-รุ่นน้องเป็นผู้ชักนำหลัก ถึงแม้ว่ากิจกรรมไม่น้อย จะถูกจัดตั้งขึ้นโดยรุ่นพี่ แต่กิจกรรมดังกล่าวเน้นหนักไปที่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในคณะและสาขาวิชา เป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่มีบทบาทมากมายนักในกิจกรรมใน ชีวิตประจำวันของนักศึกษา และถึงแม้ว่านักศึกษาหญิงกว่า ร้อยละ 44.11 จะมีคนรักหรือแฟน แต่กลับพบว่า คนรัก หรือแฟนไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาหญิง

3) ความไว้นใจเชื่อใจ คือ การเชื่อใจหรือไว้วางใจ ที่จะบอกหรือทำในสิ่งที่น้อยคนนักจะรู้หรือได้เห็น โดย วัดระดับความไว้นใจได้จากการจัดอันดับกลุ่มเพื่อนที่ นักศึกษาหญิงปรึกษา ฟังพา และขอ/ให้ความช่วยเหลือ รวมถึงมีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่ง เพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นเพื่อนที่นักศึกษาหญิงไว้นใจ มากที่สุด แต่ก็มีความแตกต่างกันระหว่างชั้นปี โดยเพื่อน กลุ่มนี้นักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป กว่าร้อยละ 45.18 จะปรึกษา ฟังพา และให้ความช่วยเหลือเป็นลำดับแรก โดยเฉพาะในกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในขณะที่นักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 1 จะปรึกษา ฟังพา และให้ ความช่วยเหลือเป็นลำดับที่สอง ในขณะที่กว่าร้อยละ 53.30 จะปรึกษา ฟังพา และให้ความช่วยเหลือเพื่อนโรงเรียนเดิม เป็นลำดับแรก อย่างไรก็ตาม มีนักศึกษาหญิงเพียงร้อยละ 29.58 เท่านั้นที่เลือกจะปรึกษา ฟังพา และให้ความ ช่วยเหลือรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชาเมื่อยาม เดือดร้อน โดยให้เหตุผลว่าไม่คุ้นเคยหรือสนิทสนมกับ รุ่นพี่และรุ่นน้องเท่าที่ควร ในส่วนของคนรักหรือแฟนและ คนรู้จักอื่น ๆ ก็เช่นกันแทบจะไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการทำ กิจกรรมและความไว้นใจเชื่อใจของนักศึกษาหญิงเลย

ดังนั้น เพื่อนโรงเรียนเดิมสมัยประถมศึกษหรือ มัธยมศึกษาจึงมีความสำคัญมากในช่วงชั้นปีที่ 1 แต่ถูกลด ความสำคัญลงเมื่อนักศึกษาหญิงเปลี่ยนสถานะเป็นรุ่นพี่ ชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป และหันไปให้ความสำคัญกับเพื่อนในคณะ และสาขาวิชามากขึ้น โดยมีรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและ สาขาวิชาเป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดความสัมพันธ์และการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน แม้ว่าจะไม่ได้มีอิทธิพลต่อความ สนิทสนม การทำกิจกรรมร่วมกัน และความไว้นใจเชื่อใจ โดยตรงก็ตาม เมื่อจำแนกประเภทของทุนทางสังคมแล้ว เพื่อนในคณะและสาขาวิชา และเพื่อนโรงเรียนเดิมสมัย ประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาจึงเป็นทุนทางสังคมแบบ มีพันธะ (Bonding Social Capital) ที่มีความสำคัญมาก ที่สุดของนักศึกษาหญิง ส่วนรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและ สาขาวิชา และคนรักจึงเป็นทุนทางสังคมแบบข้ามพันธะ (Bridging Social Capital) ที่มีอิทธิพลอย่างมากในการ สร้างความสนิมสนมระหว่างนักศึกษาหญิงและเพื่อนใน คณะและสาขาวิชา ส่วนคนรู้จักอื่น ๆ ระหว่างศึกษาใน มหาวิทยาลัยถูกจัดเป็นทุนทางสังคมแบบเชื่อมโยง (Linking Social Capital) เพราะไม่ค่อยมีอิทธิพลเด่นชัดในการ ดำเนินชีวิตของนักศึกษาหญิง

2. ทศนคติต่อการตีพิมพ์เรื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์กับการ สร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมที่มีเครื่องตีพิมพ์แอลกอฮอล์ เป็นสื่อกลางในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย

อาจกล่าวได้ว่าการตีพิมพ์แอลกอฮอล์ของนักศึกษา หญิงในระดับมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องค่อนข้างปกติ แม้ว่า ตนเองจะเป็นผู้หญิงก็ตาม ด้วยความที่ประเมินว่าจะ สามารถรับผิดชอบตนเองได้เมื่อเปลี่ยนผ่านจากนักเรียน เป็นนักศึกษา นอกจากนี้ นักศึกษาหญิงจำนวนไม่น้อยมี ประสบการณ์การเริ่มต้นดื่มตั้งแต่ก่อนเข้ามหาวิทยาลัย

ในเบื้องต้นพบว่า นักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 60 เคย ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นครั้งแรกก่อนเข้ามหาวิทยาลัย ซึ่งโดยส่วนใหญ่เริ่มดื่มครั้งแรกตอนมัธยมศึกษาตอนปลาย ถึงแม้ว่านักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 90 จะดื่มไม่บ่อยและ ไม่ใช่นักดื่มประจำ (นานกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง) แต่ในทาง ตรงกันข้าม นักศึกษาหญิงที่ดื่มประจำมักจะดื่มสัปดาห์ละ ครั้ง ตามด้วยดื่ม 2-3 ครั้ง/สัปดาห์ และดื่มบ่อยกว่า 4-5 ครั้งต่อสัปดาห์ในสัดส่วนที่น้อยมาก โดยนักศึกษาหญิงที่ ดื่มเป็นประจำมักจะเริ่มดื่มตอนมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 และ กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีอัตราการดื่ม ประจำสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เล็กน้อย ในส่วนของทศนคติต่อ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทำการวิเคราะห์ระดับของความเห็นด้วยกับคำกล่าวต่าง ๆ ตามเกณฑ์คะแนน 5 ระดับ แล้วจึงคำนวณค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยโดยแบ่งเป็นช่วงดังนี้

ค่าคะแนนระหว่าง 1.00-1.49 หมายถึง ไม่เห็นด้วยเลย

ค่าคะแนนระหว่าง 1.50-2.49 หมายถึง ไม่ค่อยเห็นด้วย

ค่าคะแนนระหว่าง 2.50-3.49 หมายถึง เฉย ๆ

ค่าคะแนนระหว่าง 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วย

ค่าคะแนนระหว่างมากกว่า 4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาหญิงยอมรับได้ระดับหนึ่งกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีขอบเขตเหมาะสม โดยนักศึกษาหญิงมีทัศนคติเป็นกลางต่อความคิดที่ว่าตนเองสามารถดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้เป็นปกติ โดยไม่ต้องสนใจว่าตนเองจะเป็นผู้หญิงหรือไม่ (3.12 คะแนน) การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นเรื่องปกติ (3.00 คะแนน) และถึงแม้ตนเองจะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แต่ก็สามารถรับผิดชอบชีวิตและสถานภาพทางการเงินของตนได้ (2.92 และ 2.89 คะแนน) และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เท่ากับการหาเพื่อนใหม่ (2.58 คะแนน) แต่ในทางตรงกันข้าม นักศึกษาหญิงจะไม่ค่อยเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่าผู้ที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ผิดแปลกจากคนอื่น ๆ ในสังคม (2.32 คะแนน) มองว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่จำเป็นต้องดื่มจนมึนเมาทุกครั้ง (1.92 คะแนน) การดื่มไม่ได้เป็นเครื่องมือแสดงความจริงใจระหว่างบุคคล (1.70 คะแนน) และการไปสถานบันเทิงจะช่วยให้มีคนรักและเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่-รุ่นน้อง (1.56 คะแนน)

ทัศนคติของนักศึกษาหญิงข้างต้นมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมในการสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางพอสมควร และเมื่อย้อนกลับไปสังเกตการสะสมทุนทางสังคมจะพบว่า แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่-รุ่นน้องกับตัวนักศึกษาหญิงนั้นจะไม่ใช้ทุนทางสังคมที่แน่นแฟ้นที่สุด แต่กลับมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

เป็นสื่อกลางจึงเกิดขึ้น ผ่านการทำกิจกรรม 2 รูปแบบ ได้แก่

1) กิจกรรมที่เป็นทางการ หมายถึงกิจกรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยโดยตรง มีเป้าหมายเพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาหญิงกับกลุ่มเพื่อนและรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชา ซึ่งบางครั้งเป็นกิจกรรมที่นักศึกษาจัดขึ้นเองและอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของมหาวิทยาลัย ได้แก่ กิจกรรมการรับน้องและกิจกรรมสืบเนื่องที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมพบว่า นักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 43.51 โดยเฉพาะกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เคยเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะนี้และมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างชั้นปีหรือรับน้องชมรมต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ ไม่มีการบังคับให้ร่วมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกิจกรรมดังกล่าว หรือมีการชักชวนแต่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ และหากไม่เข้าร่วมก็ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ กิจกรรมดังกล่าวมักมีนักศึกษา รุ่นพี่เพศชายเป็นแกนนำหลัก และอาจมีรุ่นพี่เพศหญิงเป็นผู้ชักนำบ้าง และถึงแม้ว่าจะมีการสังสรรค์ในลักษณะนี้ไม่บ่อยนัก แต่รุ่นพี่ก็มักจะแนะนำให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ดื่มสุราประเภทต่าง ๆ ที่มีระดับแอลกอฮอล์ค่อนข้างสูง เช่น สุราขาว สุราพื้นบ้านหรือสุราเถื่อน และสุราผสมมิกเซอร์ต่าง ๆ หรือวิสกี้ เพื่อหวังให้เกิดความมั่นใจและนำไปสู่ความสนุกสนานในการจัดกิจกรรมตามทัศนคติของนักศึกษา กิจกรรมที่เป็นทางการอีกรูปแบบหนึ่ง คือ กิจกรรมนอกสถานที่หรือการจัดเลี้ยงต่าง ๆ โดยเป็นกิจกรรมที่ได้รับอนุญาตจากคณะหรือมหาวิทยาลัยให้สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นได้ มีการกำหนดวันและเวลาในการจัดกิจกรรมที่แน่นอน และมีอาจารย์ หรือเจ้าหน้าที่คอยควบคุมดูแลตลอดจนจบกิจกรรม และเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในคณะหรือสาขาวิชา เพื่อให้เพื่อนและรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชาได้ทำประโยชน์ร่วมกัน หรือมีปฏิสัมพันธ์อันดีเกิดขึ้น โดยนักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 53.41 เคยเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะนี้ โดยเฉพาะกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น งานฉลองสำเร็จการศึกษา (Goodbye Senior) ค่ายอาสาและพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น แต่กิจกรรมประเภทนี้มีความถี่น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์รูปแบบอื่น ๆ

2) กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เป็นการนัดหมายกันเองของกลุ่มเพื่อนหรือรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชาตามความสมัครใจของนักศึกษาและเพื่อนในคณะและสาขาวิชา โดยไม่มีการกำหนดวันและเวลาที่แน่นอน ซึ่งได้แก่ การสังสรรค์ระหว่างเพื่อน โดยนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ 49.72 เคยเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เพราะถูกจำกัดไม่ให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกิจกรรมนักศึกษาอย่างเข้มงวดด้วยกรอบจริยธรรมวิชาชีพ ดังนั้น การสังสรรค์ระหว่างเพื่อนจึงเป็นกิจกรรมที่อยู่เหนือการควบคุมจากเจ้าหน้าที่และบุคลากรของคณะและสาขาวิชา ซึ่งการดื่มในรูปแบบนี้พบค่อนข้างบ่อยกว่าการดื่มรูปแบบอื่น ๆ โดยเพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นผู้แนะนำให้นักศึกษาดื่มเบียร์เป็นครั้งแรก รวมไปถึงเหล้าผสมมิกเซอร์/วิสกี เหล้าปั่นค็อกเทล/ไวน์คูลเลอร์ เหล้าขาว และเหล้าพื้นบ้าน/เหล้าเถื่อน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวนอกสถานที่เป็นหมู่คณะก็เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์กับเพื่อนในคณะและสาขาวิชาที่ร่วมท่องเที่ยวไปด้วยกันตามโอกาสต่าง ๆ โดยจัดขึ้นไม่บ่อยครั้งเท่ากับการสังสรรค์ทั่วไป และเป็นการจัดขึ้นเองตามความสมัครใจเช่นกัน ซึ่งนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ 35.51 เคยเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะนี้ โดยส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวกับเพื่อนในคณะและสาขาวิชาหรือเพื่อนโรงเรียนเดิมสมัยประถมและมัธยมศึกษา ซึ่งกลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มักจะเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้กับเพื่อนในคณะและสาขาวิชาเร็วกว่ากลุ่มสาขาอื่น ๆ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 โดยเครื่องดื่มที่ดื่มก็จะมีหลากหลาย ได้แก่ เบียร์ สุรา หรือสุราพื้นบ้าน ตามลำดับ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการจะมุ่งเน้นเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในคณะและสาขาวิชาเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างเพื่อนและกิจกรรมการท่องเที่ยวนอกสถานที่เป็นหมู่คณะ ซึ่งผู้ชักนำให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะเป็นนักศึกษาเองหรือเพื่อนในคณะและสาขาวิชาก็ได้ แต่ในส่วนของกิจกรรมที่เป็นทางการ ทั้งการรับน้องและกิจกรรมสืบเนื่องที่เกี่ยวข้องเป็นกิจกรรม และกิจกรรมนอกสถานที่หรือการจัดเลี้ยงต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชา ซึ่งในที่นี้ รุ่นพี่มักจะเป็นตัวแปรสำคัญในการชักนำให้รุ่นน้องร่วมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่ตัวนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์

สามารถเป็นได้ทั้งผู้ถูกชักชวนและผู้ชักนำให้เพื่อนหรือรุ่นพี่-รุ่นน้องดื่มได้เช่นกัน และรูปแบบการดื่มในกิจกรรมทั้งหมดนี้มักเกิดขึ้นจากความสมัครใจ

3. พื้นที่ทางสังคมของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์: ผลลัพธ์จากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ทุนทางสังคมที่นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ได้รับมาตามกาลเวลานำไปสู่การสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมโดยมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่า พื้นที่ทางสังคมดังกล่าวถูกสร้างขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ เพื่อนในคณะและสาขาวิชา ตัวนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์เอง และรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชา เมื่อวิเคราะห์จากการสะสมทุนทางสังคม ทศนคติ และพฤติกรรมในการเข้าร่วมดื่มแอลกอฮอล์แล้วพบว่า การดื่มของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ได้สร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพื้นที่ทางสังคมในมหาวิทยาลัยออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) เป็นเครื่องมือสนับสนุนให้นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเพื่อนในคณะและสาขาวิชา ความหมายเชิงสัญลักษณ์นี้ถูกสื่อออกมาจากนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคมนั้น การร่วมดื่มกับเพื่อนกลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่จะไปสู่การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในอนาคต มโนทัศน์นี้จึงค่อย ๆ แผ่ตัวและซึมซาบอยู่ในความคิดของนักศึกษาจำนวนไม่น้อย ซึ่งเกรงว่าหากไม่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวตนเองอาจจะถูกกีดกัน ไม่สนิทสนม ไม่ถูกไว้วางใจ หรือไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือจากเพื่อนฝูงเมื่อยามเดือดร้อนได้ เมื่อเปลี่ยนสถานะจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มาเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ขึ้นไป ต้องอยู่ใกล้ชิดสนิทสนมกับเพื่อนในคณะและสาขาวิชามากขึ้น เหตุผลนี้จึงมีน้ำหนักเพียงพอที่จะอธิบายได้ว่านักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์กลุ่มตัวอย่างต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคณะและสาขาวิชาเพื่อรักษารูปแบบความสัมพันธ์และเพื่อเป็นที่ยอมรับในสังคม แม้ว่าจะตรงกันข้ามกับทศนคติที่นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์แสดงออกมาก็ตาม ในส่วนของพฤติกรรมในการเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมด้วยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในระดับเบื้องต้นเป็นการเข้าร่วมในลักษณะที่เรียกว่า “พอเป็นพิธี” กล่าวคือ เมื่อนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์แสดงให้คนอื่น ๆ เห็นว่าตนเองดื่มแอลกอฮอล์ได้ เมื่อนั้นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์จะได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่ถึงกระนั้น

นักศึกษาที่ไม่เต็มและไม่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ก็ไม่ได้ถูกกีดกันและแบ่งแยกจากกลุ่มแต่อย่างใด

กลุ่มคนที่มิบทบาทสำคัญให้นักศึกษาหญิงกับเพื่อนกลุ่มนี้รู้จักกันจนเกิดเป็นทุนทางสังคมแบบมีพันธะคือ รุ่นพี่ในคณะและสาขาวิชา โดยกลุ่มสังคมนี้ได้จัดกิจกรรมรับน้อง หรือกิจกรรมต้อนรับที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นอกเขตมหาวิทยาลัย โดยไม่ได้ขออนุญาตจากมหาวิทยาลัย และจัดขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการ แต่เป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับจากประชาคมในคณะและสาขาวิชา ซึ่งอนุমানได้ว่า รุ่นพี่ในคณะและสาขาวิชาเปรียบเสมือนตัวแปรต้นที่ทำให้นักศึกษาหญิงบางส่วนได้เปิดประสบการณ์ในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ทางสังคมในเวลาต่อมา และนักศึกษาหญิงกว่าร้อยละ 80 เข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมนี้ด้วยความสมัครใจ อีกทั้งยังพบว่านักศึกษาหญิงจำนวนไม่น้อยเริ่มดื่มเป็นครั้งแรกเมื่อศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 และเมื่อนักศึกษาหญิงเปลี่ยนสถานะมาเป็นรุ่นพี่ชั้นปีที่ 2 ก็ได้สืบทอดเจตนารมณ์ดังกล่าวเพื่อหล่อหลอมน้องใหม่รุ่นถัดไป และตนเองยังคงต้องรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อนในคณะและสาขาวิชา จึงต้องจัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และกลายสภาพเป็นตัวแปรต้นหรือผู้ชักนำ ดังนั้น นักศึกษาหญิงทั้งสองกลุ่มชั้นปีจึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลาง อีกทั้งทุนทางสังคมแบบมีพันธะจากเพื่อนในคณะและสาขาจะยังมีอิทธิพลต่อการดื่มในกลุ่มนักศึกษาหญิงมากขึ้นเรื่อย ๆ

2) เป็นสิ่งแสดงความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ภายใต้การเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคม ความหมายเชิงสัญลักษณ์นี้ถูกสื่อออกมาจากนักศึกษาหญิงระดับปัจเจกบุคคลร่วมกับการต่อรองในพื้นที่ทางสังคมของคณะและสาขาวิชาและสาธารณชน อาจกล่าวได้ว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงเป็นการต่อรองบรรทัดฐานของสังคมให้เกิดการยอมรับว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในผู้หญิงเป็นเรื่องปกติและไม่ได้สร้างความเสียหายแก่ตนเองและบุคคลรอบข้าง โดยสามารถจำแนกการเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงเมื่อเข้าสู่มหาวิทยาลัย เป็นการเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคมเพื่อต่อรองภาพลักษณ์ใหม่ของความเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแทนที่บทบาทนักเรียน โดยนักศึกษาจะพยายามแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่ ความรับผิดชอบ

และความสามารถในการดูแลตนเอง โดยใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางในการต่อรองภาพลักษณ์ดังกล่าวและพยายามที่จะสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ว่าตนเป็นทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยและผู้หญิงสมัยใหม่ไปพร้อมกัน

2.2) การเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงเมื่อเข้าสู่มหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคมต่อภาพลักษณ์ของความเป็นรุ่นพี่ในคณะและสาขาวิชา แต่ภาพลักษณ์นี้จะเกิดขึ้นกับนักศึกษาหญิงบางกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการสืบทอดกิจกรรมรับน้องและ/หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เท่านั้น

อภิปรายผลการศึกษา

ในประเด็นด้านทุนทางสังคมนั้น เพื่อนในคณะและสาขามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักศึกษาหญิงในทุก ๆ กิจกรรมมากกว่ารุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขา และมักจะเป็นกลุ่มสังคมที่สนิทสนมกับนักศึกษามากที่สุดในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์แนวราบ (เพื่อน) ที่มีระดับความสัมพันธ์และความไว้วางใจใจมากกว่าความสัมพันธ์แนวตั้ง (รุ่นพี่-รุ่นน้อง) สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam (2000) ที่ว่า ความสัมพันธ์แนวราบ (Horizontal Ties) เป็นความร่วมมือแบบทุติยภูมิที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนที่มีฐานะทางสังคมใกล้เคียงกัน นำไปสู่การสร้างความไว้วางใจและความกลมเกลียวเป็นกลุ่มสังคมร่วม ในขณะที่เดียวกัน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่ยากที่นักศึกษาหญิงจะปฏิเสธอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดพฤติกรรมและการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคม และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของตนเองในช่วงเวลาที่แตกต่างกันด้วย และพฤติกรรมดังกล่าวยังย้อนไปตอบสนองต่อโครงสร้างทางสังคมนั้นเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทุนทางสังคมตามทฤษฎีของ Bourdieu (1986) และ Coleman (1988) ที่มุ่งเน้นเรื่องโครงสร้างทางสังคมและการส่งเสริมการกระทำของบุคคลตามสถานภาพทางสังคมและบรรทัดฐานเพื่ออยู่ร่วมและต่อรองต่อโครงสร้างทางสังคมในเชิงสัญลักษณ์อยู่ตลอดเวลา เพื่อบรรลุประโยชน์ในการอ้างโครงสร้างทางสังคมระหว่างบุคคลที่หลากหลาย อันถือว่าเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างพื้นที่ (Space) ตามแนวคิดของ Soja (1996) อีกด้วย

นอกจากนี้ แนวคิดของ Bottero (2005) และ Woolcock (2001) ยังขยายความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคม เพราะการสร้างภาพความแตกต่างระหว่างตัวเราเองกับคน/กลุ่มสังคมอื่น ๆ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมหรือแบ่งชนชั้นในสังคม จึงจำเป็นต้องสร้างความยืดหยุ่นทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากความไม่เท่าเทียมและใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ในที่นี้ ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมทางสังคมดังกล่าวมาจากที่มาอันหลากหลายของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และการแบ่งชนชั้นความเป็นรุ่นพี่-รุ่นน้องในสังคมมหาวิทยาลัย ดังนั้น จึงต้องมีกิจกรรมหรือสถานการณ์ร่วมกัน ดังเช่นการร่วมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามคำชักชวนของรุ่นพี่หรือเพื่อนเพื่อให้เกิดความเป็นพวกพ้องเดียวกันและเป็นที่ยอมรับในสังคม พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็เช่นกัน แม้ว่านักศึกษาหญิงไม่ถูกกีดกันอย่างเป็นทางการจากเพื่อนเมื่อไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่ความกังวลในประเด็นนี้กลับเป็นแรงผลักดันในการทำให้นักศึกษาหญิงเลือกที่จะดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Rewkan, Rakphuen and Kuna (2008) ที่กล่าวว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาตามงานเทศกาลและงานเลี้ยงต่างๆ เป็นการดื่มเพื่อเข้าสังคมและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่ไม่ใช่คนที่ดื่มประจำและดื่มในปริมาณเล็กน้อยเพียงเพื่อเป็นที่ยอมรับในกลุ่มสังคมเท่านั้น จึงตรงข้ามกับงานวิจัยของ Seaman and Ikegwonu (2010) ที่กล่าวว่า “การดื่มแล้วต้องเมา” คือ บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยเฉพาะเมื่ออยู่กับหมู่เพื่อน นอกจากนี้ ประเด็นความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่สังคมส่วนกลางที่ไม่เท่าเทียมกันตามแนวคิดของ Field (2003) ก็ยังไม่ปรากฏชัดเจนมากนักในงานวิจัยชิ้นนี้

พฤติกรรมของนักศึกษาหญิงในการเข้าถึงพื้นที่ทางสังคมผ่านเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางนั้น เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน 3 กลุ่มที่เชื่อมโยงกัน คือ เพื่อนในคณะและสาขาวิชา ตัวนักศึกษาหญิงเอง และรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชา ซึ่งทั้งสามกลุ่มมีบทบาทในสังคมที่แตกต่าง โดยรุ่นพี่เป็นเสมือนผู้สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านกิจกรรมต่างๆ ให้นักศึกษาหญิงกับเพื่อนในคณะและสาขาวิชาเกิดความสนิทสนมหรือผูกพันกัน และเมื่อเวลาเปลี่ยนผ่านคนทั้งสามกลุ่มนี้ก็มียุทธ

หน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น จากรุ่นน้องที่ถูกชักนำกลายเป็นรุ่นพี่และเพื่อนที่เป็นตัวแปรต้นในกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ตนเองสามารถเป็นที่ยอมรับในสังคมได้ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับคำกล่าวของ Santasombat (2013) ที่กล่าวว่า มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทในสังคมของตนเอง ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีลักษณะแลกเปลี่ยนประโยชน์กัน และมีความเป็นพลวัตผ่านการแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นในสังคม พฤติกรรมดังกล่าวอาจจัดได้ว่าเป็นการเติมเต็มความต้องการทางจิตวิทยา การสร้างอัตลักษณ์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและบุคลิกภาพ การสร้างเครือข่ายและความสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความซื่อสัตย์ความเข้าใจ ความมั่นใจ และการมองโลกในแง่ดี และการได้เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนถือเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตวัยรุ่น (Furlong, 2013; American Psychological Association, 2002)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์บทบาทในการสร้างและการเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมด้วยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจการสะสมทุนทางสังคมของนักศึกษาหญิงทั้งก่อนและระหว่างศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาความเชื่อมโยงพฤติกรรมของนักศึกษาในการสร้างพื้นที่ทางสังคม และการแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพื้นที่ทางสังคมดังกล่าว ผลการวิเคราะห์พบว่า เพื่อนในคณะและสาขาวิชา ซึ่งเป็นทุนทางสังคมแบบมีพันธะ มีอิทธิพลต่อการสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมในการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยของนักศึกษาอย่างมากที่สุด ซึ่งสังเกตได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ความสนิทสนม ความไว้วางใจ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีรุ่นพี่-รุ่นน้องในคณะและสาขาวิชาเป็นตัวแปรต้นให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ต่างๆ ผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้น ทำให้นักศึกษาหญิงกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเพื่อนในคณะและสาขาวิชา นำไปสู่การเข้าถึงพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา ทั้งนี้ การสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมยังเป็นภาพผลิตของความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ภายใต้การเปลี่ยนผ่านเวลาทางสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าใจถึงบริบทของนักศึกษาหญิงในการสร้างและเข้าร่วมพื้นที่ทางสังคมที่มี

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสื่อกลางแล้วนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบที่นักศึกษาหญิงได้รับการเข้าร่วมสังคมกลุ่มดังกล่าว เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่นักศึกษาหญิงต้องเผชิญ อันจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาปรับใช้เป็นลำดับต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัย เรื่อง พื้นที่และเวลาในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนงบประมาณโดยจากศูนย์วิจัยปัญหาสุรา นอกจากนี้ ยังได้รับความอนุเคราะห์จากนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาคุณภาพนักศึกษาแต่ละคณะ และตัวแทนสโมสรนักศึกษา ที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ รวมไปถึงคณะกรรมการพิทักษ์สิทธิ์สวัสดิภาพและป้องกันภัยอันตรายในการวิจัยกับมนุษย์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการรับรองเชิงจริยธรรม จนทำให้บทความวิจัยนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์และสำเร็จไปได้ด้วยดี

References

American Psychological Association. (2002). *A Reference for Professional: Developing Adolescents*. Washington DC: American Psychological Association.

Beck, K. H., Arria, A. M., Calderia, K. M., Vincent, K. B., O'Grady, K. E., & Wish, E. D. (2008). Social Context of Drinking and Alcohol Problems among College Students. *American Journal of Health Behavior*, 32(4), 420-430.

Boonnak, S., & Intasaro, A. (2009). *Risk Factors for Binge Drinking of Male Student of Prince of Songkla University* (Research report). Bangkok: National Research Council of Thailand.

Bottero, W. (2005). *Stratification: Social Division and Inequality*. Oxon: Routledge.

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Greenwood.

Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.

Field, J. (2003). *Social Capital*. Routledge: London.

Furlong, A. (2013). *Youth Studies: An Introduction*. New York: Routledge.

Gefou-Madianou, D. (1992). Introduction: Alcohol Commensality, Identity Transformation and Transcendence. In D. Gefou-Madianou (Ed.), *Alcohol, Gender and Culture* (pp. 1-34). London: Routledge.

National Statistical Office. (2015). *Conclusion in Important Issues: Survey of Smoking and Alcohol Drinking Behaviors of the Population in B.E. 2557*. Bangkok: National Statistical Office.

Nicolas, J. D. (2013). Sociological Theory and Social Reality. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 143, 7-24.

Papagaroufali, E. (1992). Uses of Alcohol among Women: Games of Resistance, Power and Pleasure. In D. Gefou-Madianou (Ed.), *Alcohol, Gender and Culture* (pp. 48-70). London: Routledge.

Pholphanatham, P. (2015). *Distribution of Alcoholic Beverage Sale Location around Universities in Bangkok and Metropolitan Areas*. Bangkok: Center for Alcohol Studies.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

- Ratisukphimol, W. , & Sianpanich, C. (2014) . Factors of Alcoholic Beverage Drinking. In N. Witworraphong (Ed.), *A Decade of Center of Alcohol Studies: State of Knowledge for Alcoholic Beverage Consumption Control* (pp. 55-94). Bangkok: Center for Alcohol Studies.
- Reckwitz, A. (2002) . Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory*, 5(2), 245-265.
- Rewkan, T., Rakphuen, K., & Kuna, S. (2008) . *Influential Factors to Liquor Drinking Behaviors of Students in the Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Lanna Rajamakhala University of Technology, Chiang Rai Area* (Research report) . Chiang Rai: Lanna Rajamakhala University of Technology, Chiang Rai Area.
- Santasombat, Y. (2013) . *Human and Culture*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Seaman, P., & Ikegwuonu, T. (2010) . *Drinking to belong: Understanding Young Adults' Alcohol Use within Social Networks*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Soja, E. W. (1996) . *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Srikosai, S. (2009) . *Alcohol Consumption and Alcohol Dependent among Women*. Chiang Mai: Wanida Press.
- Thaikla, K. (2007) . *A study of Relationship between Liquor Stores and Alcohol Consumer Behaviors*. Nonthaburi: Health System Research Institute.
- Thaikla, K. (2015) . *The Effects of Distribution Points and Alcoholic Beverages Marketing to Drinking Behaviors of the Juvenile: A Case Study of Chiang Mai*. Bangkok: Center for Alcohol Studies.
- Thamrangsee, T. (2013) . *The Incidences of Alcoholic Beverage Drinking and Effects in Thailand, 2013*. Nonthaburi: The Graphico Systems.
- Woolcock, M. (2001) . The Place of Social Capital in Understanding Social and Economic Outcomes. *ISUMA Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.
- Zastrow, C. H., & Kirst-Ashman, K. K. (2010) . *Understanding Human Behavior and the Social Environment*. Belmont: Brooks/ Cole, Cengage Learning.